

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Островського Святослава Васильовича на тему «Суб'єктивні авторські права архітектора при проєктуванні, спорудженні та експлуатації будівель»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 08 – Право за спеціальністю 081 – Право**

Обґрунтування вибору теми дослідження. Архітектурна діяльність відчуває на собі ризики війни, яка триває наразі в Україні. Процеси масового руйнування будівель і споруд поєднуються з їх відновленням, будівництвом або реконструкцією. Центральною фігурою цих процесів є архітектор, правовий статус якого характеризується подвійною правовою природою: з одного боку, маючи відповідну освіту та кваліфікацію, архітектор здійснює професійну діяльність як фахівець у галузі архітектурної та містобудівної діяльності. З іншого боку, якщо в процесі професійної діяльності архітектора будуть створені оригінальні архітектурні рішення, втілені в архітектурному проєкті, а потім у будівлю чи споруду архітектор може набути статусу автора твору архітектури. Водночас, особливість діяльності впливає на статус архітектора як автора твору архітектури, що призводить до неможливості реалізації ним деяких особистих немайнових прав, що притаманні автору твору. Відсутність чітко визначеного статусу архітектора як автора твору архітектури породжує неоднозначну правозастосовну практику, яка свідчить про неможливість інколи захистити суб'єктивні авторські права архітектора. Цьому в значній мірі сприяє відсутність спеціального монографічного дослідження, присвяченого аналізу специфіки суб'єктивних авторських прав архітектора, що виникають при проєктуванні, спорудженні та експлуатації будівель. Наявні наукові публікації в теорії авторського права лише фрагментарно торкаються цієї проблеми. Викладене свідчить про наявність теоретичної та практичної проблеми, що заслуговує на своє наукове вирішення, тому, обрана тема дослідження є актуальною, а її розробка своєчасною.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації корелюється з Пріоритетними напрямками фундаментальних та прикладних наукових досліджень у галузі права на 2021 – 2025 роки, затвердженими Постановою загальних зборів НАПрН України від 26.03.2021 р. № 12-21, а також відповідає пріоритетним напрямкам наукових досліджень Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності НАПрН України на 2023-2027 роки, затвердженими рішенням вченої ради Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності НАПрН України від 28.03.2023 р., та науково-дослідним темам: «Інтелектуальна власність в креативних індустріях», РК УкрІНТЕІ №0120U104800 (01.01.2021 р. – 31.12.2024 р.); «Удосконалення законодавства та механізму реалізації захисту прав інтелектуальної власності в умовах післявоєнного відновлення України», РК УкрІНТЕІ № 0122U201829 (01.01.2023 р. - 31.12.2026 р.)

Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності НАПрН України 29 листопада 2022 року, протокол № 9; уточнену тему затверджено на засіданні вченої ради Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності НАПрН України 25 червня 2025 року, протокол № 6.

Мета і завдання дослідження. Як зазначено у дисертаційному дослідженні, його метою є комплексний аналіз правових аспектів виникнення та специфіки здійснення суб'єктивних авторських прав архітектора на твір архітектури в умовах євроінтеграційних процесів в Україні

Для досягнення мети дослідження здобувачем визначені такі завдання:

проаналізувати сучасні доктринальні підходи до розуміння суб'єктивних прав в Україні та зарубіжних країнах;

сформулювати визначення суб'єктивних авторських прав архітектора на твір архітектури, а також визначити та проаналізувати правовий статус архітектора як суб'єкта авторського права;

з'ясувати та розкрити умови та підстави виникнення суб'єктивного авторського права у архітектора;

розкрити зміст суб'єктивних особистих немайнових та майнових авторських прав архітектора на твір архітектури, а також виявити специфіку їх здійснення;

визначити природу спеціального суб'єктивного авторського права архітектора – права на участь у подальшій реалізації проекту твору архітектури;

обґрунтувати наявність у архітектора суб'єктивного права слідування на певні форми вираження оригінальних результатів його творчої, інтелектуальної діяльності та визначити його природу;

проаналізувати правові форми створення творів архітектури;

проаналізувати архітектурний проект як об'єкт авторського права;

виявити позадоговірні порушення суб'єктивних авторських прав архітектора;

проаналізувати законодавство України та зарубіжних країн щодо застосування механізмів страхування при попередженні та зменшенні ризиків порушення суб'єктивних прав архітектора, включаючи авторські права, при здійсненні ним професійної діяльності;

сформулювати пропозиції щодо вдосконалення правової охорони суб'єктивних авторських прав архітектора на твір архітектури.

Об'єкт дослідження склали суспільні відносини, що виникають у зв'язку із здійсненням архітектурно-будівельної діяльності при створенні архітектором об'єкта архітектури як об'єкта авторського права.

Предметом дослідження є нормативно-правові акти України та зарубіжних країн, правозастосовна судова практика України та зарубіжних країн, а також наукові джерела щодо виникнення та здійснення суб'єктивних авторських прав архітектора.

Методи дослідження. Як слідує з аналізу дисертаційної роботи, здобувачем використано комплекс загальних та спеціальних методів наукового пізнання. Зокрема, формально-логічний метод використовувався у процесі аналізу та визначення понять (підрозділи 2.3.). За допомогою формально-юридичного та системно-структурного методів було проаналізовано

законодавство, яке регулює архітектурно-будівельну діяльність при створенні архітектором об'єкту архітектури як об'єкту авторського права, що дозволило визначити умови та підстави виникнення суб'єктивного авторського права у архітектора (підрозділ 1.2.), зміст суб'єктивних авторських прав архітектора (підрозділи 2.1., 2.2., 2.3.), а також визначити заходи, що сприяють попередженню та зменшенню ризиків фінансових втрат при порушенні суб'єктивних прав архітектора, включаючи авторські права, а також при порушенні архітектором прав третіх осіб під час здійсненні ним професійної діяльності при створенні творів архітектури (підрозділи 3.1., 3.2.) Використання порівняльно-правового методу дозволило провести порівняння підходів до правового визначення поняття, переліку, змісту та здійснення суб'єктивних авторських прав архітектора, а також визначити правовідносини, які виникають при здійсненні архітектурно-будівельної діяльності під час створення та експлуатації об'єкта архітектури як об'єкта авторського права (підрозділи 2.1., 2.2., 3.1., 3.2.) Дослідження ґрунтується також на застосуванні діалектичного методу пізнання, який використовувався при виявленні та аналізі проблемних питань виникнення та здійснення суб'єктивних особистих та майнових прав архітектора на твір архітектури, а також виявленні особливостей об'єкта архітектури як об'єкта авторського права (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3). Своєю чергою, метод моделювання був використаний при розробці пропозицій по удосконаленню законодавства у сферах авторського права та архітектурної діяльності щодо здійснення суб'єктивних авторських прав архітектора, запобіганню договірних порушень, а також використання окремих, нетипових для даної сфери, договірних форм (підпункти 2.1., 2.2., 3.1.)

Особистий внесок здобувача в отриманні наукові результати. Дисертаційне дослідження виконано здобувачем самостійно, усі сформульовані в ньому положення і висновки обґрунтовано на основі особистих досліджень здобувача.

Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів та запропонованих автором рішень, висновків, рекомендацій. Отримані в рамках дисертаційного дослідження висновки та рекомендації є достовірними та обґрунтованими, з огляду на те, що вони сформовані на підставі комплексного аналізу першоджерел у вигляді законодавства, в тому числі європейського, міжнародно-правової доктрини, судової практики, а також на основі застосування підходів до тлумачення правових норм, що регулюють правовідносини, які є предметом дослідження. Обґрунтованість та достовірність результатів дослідження підтверджується застосуванням описаної вище методології та їх апробацією.

Наукові публікації, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Островський С. Архітектурний проект як об'єкт авторського права. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2024. № 1. С. 14-24.

DOI: <https://doi.org/10.33731/12024.300894>

2. Островський С. Плагіат творів архітектури – чи можливий? *Приватне право і підприємництво*. 2024. № 24. Ч. 1. С. 200-206.

DOI: <https://doi.org/10.32849/2409-9201.2024.24.27>

3. Островський С. Визначення суб'єктивного авторського права архітектора. *Приватне право і підприємництво*. 2025. № 25. С. 93-103.

DOI:<https://doi.org/10.32849/2409-9201.2025.25.9>

Апробація основних результатів дослідження на конференціях, симпозіумах, семінарах, круглих столах тощо. Основні висновки були представлені на міжнародних, всеукраїнських конференціях, круглих столах, а саме: XI Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених та студентів з проблем інтелектуальної власності (м. Київ, 12 жовтня 2023 року); VI Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції: «Актуальні питання захисту прав інтелектуальної власності: сучасні виклики і тенденції розвитку». Секція 6. «Управління проєктами. Перспективи розвитку проєктного та нейроменеджменту, інформаційних технологій управління, технологій створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності, трансфер технологій» (м. Київ, 21–22 березня 2024 року); Міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій 100-річчю від дня народження професорів Михайла Штефана та Павла Заворотька (м. Київ, 17 травня 2024 року); *Advances in law: the view of domestic and foreign scholars* (Riga, the Republic of Latvia, October 3–4, 2024); VII Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції. МІСТ «Київ-Дніпро». «Управління проєктами. Перспективи розвитку проєктного та нейроменеджменту, інформаційних технологій управління, технологій створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності, трансфер технологій» (м. Київ, 27–28 березня 2025 року).

Нові науково обґрунтовані результати дослідження, проведені дисертантом. Детальний аналіз дисертаційного дослідження дозволив дійти висновків, що в роботі сформовано науково обґрунтовану концепцію правової охорони суб'єктивних авторських прав архітектора, зокрема уточнено понятійний апарат проблеми, визначено передумови та підстави виникнення, а також склад суб'єктивних авторських прав архітектора, виявлені та доведені особливості реалізації особистих прав на твір архітектури та залежність їх реалізації від приписів законодавства, визначено види творів архітектури та особливості реалізації особистих авторських прав відносно деяких з них, а також основні ризики порушення суб'єктивних авторських прав та засоби їх зменшення. Наукову новизну дисертаційної роботи склали такі положення, висновки та пропозиції:

Вперше:

1) запропоновано визначення суб'єктивного авторського права архітектора як передбачену законодавством можливість здійснення правомірної творчої діяльності на основі свободи волевиявлення, спрямовану на задоволення інтересів щодо набуття благ шляхом вчинення певних дій відносно особистих немайнових та/або майнових авторських прав на твір, правомочності вимагати вчинення певних дій (або утриматися від їх вчинення) від інших осіб, право на вибір способу та форми захисту прав та інтересів;

2) виокремлені передумови виникнення суб'єктивного авторського права у архітектора, до яких, крім загальних (правоздатність та дієздатність), належать спеціальні – наявність відповідної освіти та кваліфікації;

3) встановлено, що особливістю правового статусу архітектора є неможливість здійснення ним таких особистих немайнових прав автора, як

залишатися анонімом або обирати псевдонім, через законодавчі вимоги зазначати виключно справжнє ім'я архітектора у проєктно-будівельній документації;

4) визначено, що оригінальність твору архітектури може додатково проявлятися у поєднанні в ньому творів образотворчого мистецтва (скульптури, художнього дизайну) та творів ужиткового (декоративно-ужиткового) мистецтва (кераміки, різьблення, ливарства, художнього скла, художніх кованих виробів), використання яких у творі архітектури, як його складових частин, надає йому неповторності, індивідуальності та можливості вирізнення його з-поміж інших творів архітектури;

5) обґрунтована наявність у архітектора суб'єктивного права слідування на певні форми вираження його творчої діяльності у галузі спорудження будівель, містобудування, а саме на: ескіз, архітектурну модель, макет, які за своєю формою вираження є подібними до творів образотворчого мистецтва; певні різновиди художніх творів, створених архітектором, як елементи твору архітектури (фрески, мозаїка, вітражі, скульптури, балясини тощо), у разі відокремлення їх від збудованих будівель або споруд можуть бути самостійними об'єктами права слідування;

Удосконалено:

б) положення щодо перетворення об'єктивного права у суб'єктивне, зокрема, інтерес, так само як і воля, є елементом механізму перетворення об'єктивного права у суб'єктивне право завдяки вчиненню активних дій особою, що призводить до набуття нею відповідних прав і обов'язків з метою задоволення її інтересів; при співставленні концепцій «інтересу» та «волі» із концепцією «блага» встановлено, що виникнення потреби щодо блага спонукає виникненню й інтересу, який завдяки вольовій поведінці буде втілений у діях, спрямованих на виникнення авторських правовідносин та безпосередньо суб'єктивного авторського права;

7) визначення терміну «використання твору», а саме, як дії суб'єкта авторського права, наділеного відповідними повноваженнями, спрямованої на отримання економічної та/або моральної (духовної) вигоди від твору у певній формі та певним способом;

8) концептуальні підходи щодо визначення критеріїв оригінальності об'єктів архітектурної діяльності, а саме: творче рішення, втілене архітектором в архітектурний проєкт, є вирішальним для визнання як самого проєкту, так і створеного архітектурного об'єкту твором в розумінні авторського права; критерій «оригінальності» дозволяє виокремити серед елементів архітектурного проєкту ті, які можуть отримати охорону авторським правом, і ті, які є неохоронюваними, але входять до структури проєкту і є його обов'язковими складовими;

9) положення щодо істотних умов договору про створення за замовленням об'єкту архітектури, об'єкту містобудування, включаючи проєктну документацію, а саме: істотною умовою такого договору повинно бути визначення способу здійснення майнових прав на такі об'єкти як до, так і після передачі їх замовнику;

10) підходи до страхування у сфері інтелектуальної власності, у частині висловлення аргументів на користь запровадження страхування професійної

відповідальності архітекторів як обов'язкового виду страхування, що використовується у країнах ЄС та є умовою здійснення архітекторами їх професійної діяльності;

Набуло подальшого розвитку:

11) визначення співвідношення понять права авторства та презумпції авторства, а саме, що право авторства є первинним по відношенню до презумпції авторства; презумпція не може бути правом і навпаки, водночас право може визначати, легалізувати презумпцію, а презумпція може спиратися на право;

12) визначення твору архітектури, як такого, який може мати не лише знаково-мовну та графічну форми вираження в архітектурному проєкті, а й водночас набути об'ємно-просторову форму втілення та існувати у вигляді будівель, споруд та інших об'єктів архітектурної діяльності, тобто один і той же твір архітектури може бути представлений і архітектурним проєктом, і будівлею, спорудою тощо;

13) підхід щодо немайнової правової природи права на участь у подальшій реалізації проєкту твору архітектури як прояв архітектурного нагляду, метою здійснення якого є забезпечення відповідності будівельних робіт проєктній документації для збереження зв'язку між автором-архітектором і створеним ним об'єктом архітектури як об'єктом авторського права; саме цей зв'язок і підкреслює немайнову природу суб'єктивного права архітектора на участь у подальшій реалізації проєкту твору архітектури;

14) підходи щодо договірних форм регулювання відносин при створенні творів архітектури, зокрема, використання договорів франшизи при створенні та використанні творів архітектури з комерційною метою, спираючись на досвід Франції.

Теоретичне значення виконаного дослідження. Теоретична значимість дослідження, проведеного здобувачем, полягає у можливості використання висновків, рекомендацій та обґрунтувань, що містяться у дисертаційному дослідженні, як теоретичної бази для здійснення подальших наукових пошуків, пов'язаних з проблемами створення та використання програм радіомовлення в Україні.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що висновки, пропозиції та рекомендації, сформульовані в дисертації, можуть бути використані: під час розробки та вдосконалення законодавства у сферах авторського права, архітектурної діяльності, містобудівельної діяльності та у сфері страхування. Матеріали дисертаційного дослідження можуть бути інтегровані у навчальний процес, зокрема, при підготовці відповідних розділів підручників та посібників, викладанні навчальних дисциплін (наприклад, «Актуальні проблеми авторського права»).

Структура й обсяг дисертації. Відповідно до обраної мети, визначених завдань і предмета дослідження праця складається. Дисертація складається з переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що містять 8 підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 262 сторінок, з них: основний зміст 217 сторінок, список використаних джерел 46 сторінок.

Оцінка мови та стилю викладення. Дисертація виконана фаховою українською мовою з вірним вживанням здобувачем юридичної та спеціальної

термінології. Текстове подання матеріалу відповідає стилю науково-дослідної літератури та забезпечує легкість і доступність його сприйняття.

Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності, зокрема й академічного плагіату. У висновку наукового керівника засвідчено про відсутність порушень академічної доброчесності, зокрема й академічного плагіату в дисертації та наукових роботах. Результати технічної перевірки на академічний плагіат за допомогою системи Strikeplagiarism: 12,84% подібності. Згідно з поясненням, наданим здобувачем від 19 березня 2026 року, частина з цих подібностей пов'язана з використанням фрагментів його наукової статті. Зазначена стаття вказана в анотації у переліку наукових праць, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації, що відповідає вимогам п. 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44. Значна частина виявлених системою збігів пов'язана з використанням положень законодавства, які відповідно до законодавства не охороняються авторським правом. Усі джерела цитування, зокрема й наукові публікації, належним чином зазначені у списку використаних джерел із вказуванням імен авторів.

Відповідно до п. 15 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, **пропонується такий склад разової спеціалізованої вченої ради:**

Голова ради:

Вавженчук Сергій Ярославович, доктор юридичних наук, професор, в.о. заступника директора з наукової роботи Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності НАПрН України.

Рецензенти:

Федорова Надія Вікторівна, кандидат юридичних наук, вчений секретар Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності НАПрН України.

Троцька Валентина Миколаївна, кандидат юридичних наук, завідувач сектору розпорядження авторськими та суміжними правами відділу авторського права і суміжних прав Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності НАПрН України.

Офіційні опоненти:

Стефанчук Микола Олексійович, доктор юридичних наук, професор, доцент, заслужений юрист України, народний депутат Верховної Ради України, головний науковий співробітник науково-дослідного відділення адміністративно-юрисдикційної та оперативно-розшукової діяльності Держприкордонслужби України науково-дослідного відділу Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького.

Носік Юрій Володимирович, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри інтелектуальної власності та інформаційного права Київського національного університету імені Тараса Шевченка

З огляду на викладене, дисертація **Островського Святослава Васильовича** на тему «Суб'єктивні авторські права архітектора при проєктуванні, спорудженні та експлуатації будівель», рекомендується до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 08 – Право, за спеціальністю 081 – Право, в разовій спеціалізованій вченій раді.

Головуючий на засіданні:

завідувач відділу питань захисту
прав інтелектуальної власності
НДІ інтелектуальної власності
НАПрН України,
кандидат юридичних наук,
старший дослідник

Андрій ШАБАЛІН

Підпис Андрія Шабаліна засвідчують
Директор НДІ інтелектуальної власності
НАПрН України



Анатолій КОДИНЕЦЬ

24 березня 2026 р.